

KONSUMENT
NA TRANSGRANICZNYM
RYNKU USŁUG KULTURY
(STUDIUM PRZYPADKU
DLA MIASTA
CIESZYN-ČESKÝ TĚŠÍN)

Łukasz Wróblewski*
Zdzisława Dacko-Pikiewicz**

Streszczenie: Artykuł ma charakter badawczy. W pierwszej jego części z istniejących definicji rynku wyprowadzona została definicja transgranicznego rynku usług kultury. Następnie po krótkiej charakterystyce strony podaźowej transgranicznego rynku usług kultury Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna (Český Těšín) rozpoznaniu poddany został stopień znajomości oferty kulturalnej, a także częstotliwość uczestnictwa mieszkańców obu miast w najważniejszych wydarzeniach z zakresu kultury, które organizowane są po obu stronach granicy. W drugiej części artykułu zidentyfikowano główne bariery, które utrudniają mieszkańcom bliźniaczych miast korzystanie z oferty kulturalnej dostępnej w sąsiednim kraju. W tym celu przeprowadzono badania ankietowe na grupie 799 odbiorców oferty kulturalnej Cieszyna (490) i Czeskiego Cieszyna (309).

Słowa kluczowe: Cieszyn–Český Těšín, uczestnictwo w kulturze, zachowania konsumentów, transgraniczny rynek usług kultury.

Kultura i Rozwój 4(5)/2017
ISSN 2450-212X
doi: 10.7366/KIR.2017.4.5.01

WPROWADZENIE

W ostatnich dziesięciu latach na polskich pograniczach, w tym również na pograniczu polsko-czeskim, zauważyć możemy intensyfikację różnego rodzaju działań mających na celu wspieranie transgranicznej współpracy kulturalnej. Służą one m.in. zacieraniu się granic i podziałów między państwami przygranicznymi czy też kształtowaniu nowej ich jakości (powinny stać się miejscem spotkań, a nie podziałów). Doprowadziło to do wzrostu podaży na rynku usług kultury na pograniczu, który wyraża się m.in. eksplozją różnego rodzaju eventów czy wydarzeń kulturalnych bardzo często realizowanych w ramach transgranicznych mikroprojektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej (Fundusz Mikroprojektów Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska–Rzeczpospolita Polska 2007–2013 w Euroregionie Śląsk Cieszyński 2015, s. 5–6). Doprowadziło to z kolei do wyodrębnienia się polsko-czeskiego transgranicznego rynku usług kultury. Potwierdzeniem tego mogą być zarówno polsko-czeskie badania prowadzone przez wydziały kultury Cieszyna i Czeskiego Cieszyna wśród mieszkańców obu miast mające na celu poznanie ich preferencji i oczekiwań co do oferty kulturalnej (np. „Program dla kultury Cieszyna i Czeskiego Cieszyna” Miasta Cieszyn i Czeski Cieszyn), wspólne działania polskich oraz czeskich instytucji kultury promujące ofertę kulturalną po obu stronach granicy (np. wspólne „Menu kulturalne” Domu Narodowego w Cieszynie i KaSS Strelnice w Czeskim Cieszynie), jak i organizacja wspólnych polsko-czeskich wydarzeń kulturalnych (np. „Święto Trzech Braci”, „Kino na Granicy”). Wymusiło to również na menedżerach podmiotów kultury pogranicza polsko-czeskiego potrzebę stałego doskonalenia struktur, procedur, komunikacji i strategii oraz wymaga wnikliwego, uważnego spojrzenia na konsumenta oferty kulturalnej, którym w myśl realizowanych projektów transgranicznych

W ostatnich dziesięciu latach na polskich pograniczach, w tym również na pograniczu polsko-czeskim, zauważyć możemy intensyfikację różnego rodzaju działań mających na celu wspieranie transgranicznej współpracy kulturalnej

* Dr Łukasz Wróblewski, Wydział Zamiejscowy w Cieszynie, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, lwroblewski@wsb.edu.pl.

** Dr Zdzisława Dacko-Pikiewicz, prof. WSB, Wydział Nauk Stosowanych, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, zdacko@wsb.edu.pl.

powinien być nie tylko obywatel rodzimego kraju, ale również mieszkańiec kraju sąsiedniego.

Głównym celem artykułu jest rozpoznanie uczestnictwa badanych w wydarzeniach kulturalnych organizowanych w Cieszynie oraz Czeskim Cieszynie (Český Těšín), a także określenie największych przeszkód, które utrudniają mieszkańcom korzystanie z oferty kulturalnej dostępnej w sąsiednim kraju. Pomimo zauważalnych wspólnych polsko-czeskich działań promocyjnych podejmowanych zarówno przez polskie, jak i czeskie instytucje kultury (np. plakaty z kalendarzem imprez kulturalnych w języku polskim i czeskim, które dystrybuowane są po obu stronach granicy, czy wspomniane wcześniej „Menu kulturalne”) w pracy przyjęto hipotezy badawcze, zgodnie z którymi przypuszcza się, że:

- zasięg oddziaływania polskich instytucji kultury ulokowanych w Cieszynie ogranicza się do polskiej strony pogranicza, co jest wynikiem niewystarczającej informacji o ofercie polskich instytucji kultury wśród osób zamieszkałych po czeskiej stronie granicy;
- zasięg oddziaływania czeskich instytucji kultury działających w Czeskim Cieszynie ogranicza się do czeskiej strony pogranicza, co jest wynikiem niewystarczającej informacji o ofercie czeskich instytucji kultury wśród osób zamieszkałych po polskiej stronie granicy.

W celu weryfikacji przyjętych hipotez przeprowadzono badania ankietowe na grupie 799 konsumentów wydarzeń kulturalnych organizowanych w Cieszynie i Czeskim Cieszynie (odbiorców oferty kulturalnej, a zarazem mieszkańców Cieszyna i Czeskiego Cieszyna, którzy w 2017 r. uczestniczyli przynajmniej raz w wydarzeniu kulturalnym organizowanym w jednym z bliźniaczych miast). Badania pierwotne na potrzeby niniejszego artykułu przeprowadzone zostały techniką PAPI (Paper and Pen Personal Interview) oraz techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). Kwestionariusz ankiety opracowano zarówno w języku polskim, jak i czeskim. Kwestionariusze elektroniczne udostępnione zostały mieszkańcom Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna pod następującymi adresami internetowymi: <https://goo.gl/forms/Gu7E23zM9uFxFvD2> (kwestionariusz w języku polskim), <https://goo.gl/forms/eS2GwmnaMQ40k3NU2> (kwestionariusz w języku czeskim). Podstawowe informacje o prowadzonych badaniach zawiera tabela 1.

Badania były częścią projektu „Program dla kultury Cieszyna i Czeskiego Cieszyna” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – Program Interreg V-A Republika Czeska–Polska w ramach Funduszu Mikroprojektów Euroregionu Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko i budżetu państwa.

W dążeniu do uzyskania rzetelnych wyników zastosowana została metoda indukcyjna – metoda indukcji numerycznej niezupełnej. Jest to wnioskowanie indukcyjne, którego przesłanki nie wyczerpują całego uniwersum przedmiotów, do których odnosi się wyrażane we wniosku rozumowanie ogólne prawo. Przesłanki są tutaj zdaniem szczegółowymi, wniosek zaś zdaniem ogólnym, a każda z przesłanek wynika logicznie z wniosku. Jest to metoda, w której z ograniczonej liczby szczegółów wyprowadza się ogólną regułę (Stachak 2006; Burnowicz 2008; Lisiński 2016, s. 14).

Tabela 1. Podstawowe informacje dotyczące prowadzonych badań

Wyszczególnienie	Badania
Metoda badawcza	Ankieta
Technika badawcza	PAPI (Paper and Pen Personal Interview) CAWI (Computer Assisted Web Interview)
Narzędzie badawcze	Kwestionariusz ankiety papierowy Kwestionariusz ankiety elektroniczny
Dobór próby	Celowy (nielosowy) (mieszkańcy Cieszyna i Czeskiego Cieszyna korzystający z oferty kulturalnej tych miast)
Wielkość próby	Łącznie 799 Mieszkańcy Cieszyna 490 (Kobiety 65,92%, mężczyźni 34,08%) Mieszkańcy Czeskiego Cieszyna 309 (Kobiety 67,64%, mężczyźni 32,36%)
Zakres przestrzenny badania	Cieszyn oraz Czeski Cieszyn
Data badania	Październik 2017– styczeń 2018

Źródło: opracowanie własne.

POJĘCIE TRANSGRANICZNEGO RYNKU USŁUG KULTURY

Rynek jest pojęciem powszechnie stosowanym zarówno wśród teoretyków, jak i praktyków, bardzo często interpretowanym jednak w sposób swobodny – w zależności od celu formułowania pojęcia rynku często bardzo uproszczony (Kędzior 2005, s. 9). Pojęcie to znane było już w czasach starożytnych, kiedy to transakcje kupna–sprzedaży odbywały się w specjalnie do tego wyznaczonych miejscach (np. grecka Agora, rzymskie Forum), stąd pierwotnie rynek definiowano jako miejsce dokonywania wymiany, jako centralny plac miasta (Chotkowski 2013, s. 54). Z czasem zaczęto rozpatrywać je szerzej w ujęciu geograficznym – jako obszar o zbliżonych warunkach dokonywania zakupu i sprzedaży (np. pogranicze polsko–czeskie czy terytorium Euroregionu Śląsk Cieszyński). Wraz z upływem lat zauważono jednak, że takie podejście do rynku wyraża bardzo wąską definicję technicznego (historycznego) i geograficznego jego określenia, dlatego też pojawiły się kolejne definicje. I tak, w ujęciu cybernetycznym rynek to celowo zorganizowany układ relacji między podmiotowymi i przedmiotowymi elementami rynku, w którym zachodzą procesy realne i regulacyjne (Kędzior 2005, s. 9). Przez ciągły proces sprzedawania i kupowania uczestnicy rynku przechodzą od względnej nieznajomości pragnień i potrzeb innych do dość dokładnego rozumienia, ile może zostać kupione i sprzedane i po jakiej cenie (Kamerschen, McKenzie, Nardinelli 1992, s. 47). Rynek jako kategoria ekonomiczna to z kolei ogół stosunków wymiennych (towarowo–pieniężnych) między sprzedającymi, oferującymi produkty po określonej cenie i reprezentującymi podaż, a kupującymi, zgłaszającymi zapotrzebowanie na te produkty znajdujące pokrycie w funduszach nabywczych i reprezentującymi popyt (Mynarski 2000, s. 7). Rynek jest to więc relacja trzech elementów: podaży, popytu i ceny, która kształtuje się w wyniku zetknięcia się podaży z popytem. Innymi słowy, jest to konfrontacja podaży i popytu na dane dobro, która wywiera wpływ na cenę dobra i wielkość wymiany (Bremond, Couet, Salort 2005, s. 197). Jeszcze inaczej definiują rynek specjaliści do spraw marketingu. W marketingu rynek rozpatrywany jest w zdecydowanie węższym ujęciu niż w znaczeniu ekonomicznym. Przyjęło się bowiem, że w gospodarce

rynkowej istnieje przewaga podaży nad popytem, a głównym problemem przedsiębiorstw (w tym podmiotów kultury) jest niedobór popytu na wytwarzane produkty. Dlatego też zamiast trzech elementów rynku (popyt, podaż oraz cena) w znaczeniu marketingowym ujmuje się jedynie stronę popytową. Rynek definiuje się zatem jako kupujących, sprzedających zaś traktuje się jako sektor (Kotler 2004, s. 173).

—
Transgraniczny rynek usług kultury to ogół stosunków wymiany zachodzących między podmiotami oferującymi usługi zaspokajające potrzeby w zakresie kultury a odbiorcami nabywającymi te usługi na obszarach regionów państw dzielących wspólną granicę

Przystępując do definiowania transgranicznego rynku usług kultury, posłużono się zarówno ekonomiczną, jak i geograficzną definicją rynku, zgodnie z którą transgraniczny rynek usług kultury to ogół stosunków wymiany zachodzących między podmiotami oferującymi usługi zaspokajające potrzeby w zakresie kultury a odbiorcami nabywającymi te usługi na obszarach regionów państw dzielących wspólną granicę. Innymi słowy, będzie to zbiór kupujących (konsumenci usług kultury) i sprzedających (instytucje kultury oraz przemysły kultury), którzy przeprowadzają transakcje dotyczące usług z zakresu kultury na obszarach przebiegających wzdłuż granicy państw (regiony graniczne i transgraniczne). Geograficzne rozumienie transgranicznego rynku usług kultury wskazuje na terytorium, które położone jest po obu stronach granicy państw jako wyodrębniony obszar o zbliżonych warunkach dokonywania zakupu i sprzedaży. Klasyczne (ekonomiczne) rozumienie

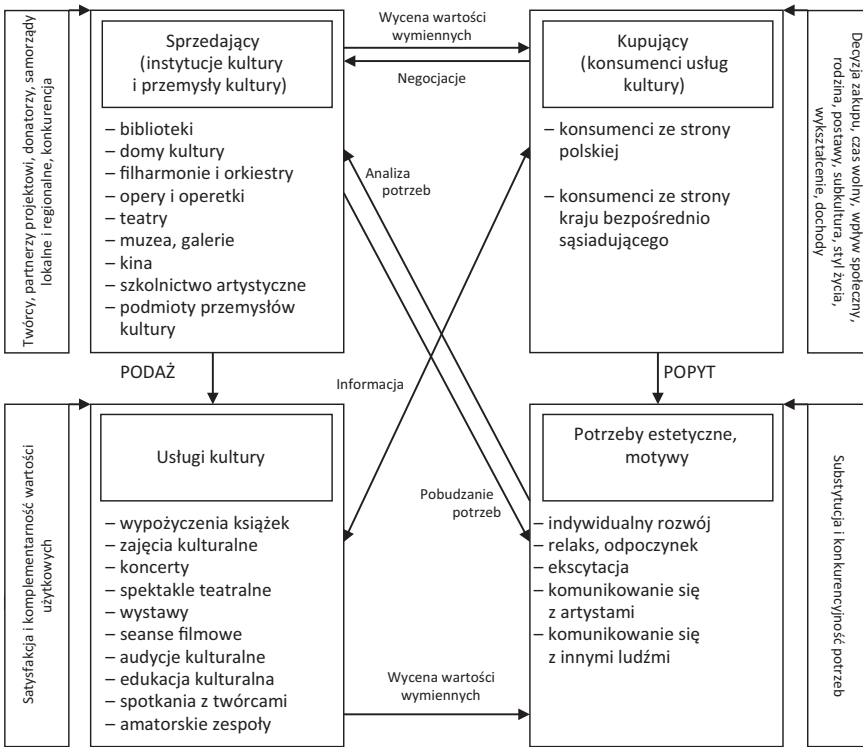
rynku sprowadza definicję transgranicznego rynku usług kultury do ogółu stosunków wymiennych między sprzedającymi, oferującymi usługi zaspokajające potrzeby w zakresie kultury, a kupującymi – reprezentującymi popyt na nie. Zawiera się w nim zarówno aspekt podmiotowy (kto uczestniczy w procesie wymiany), jak i przedmiotowy (co jest przedmiotem wymiany) – rysunek 1.

Transgraniczny rynek usług kultury traktować należy zatem jako system, którego elementy tworzą określoną strukturę. W systemie tym rozróżnia się (por. Kędzior 2005, s. 10):

- podmioty rynku, którymi są sprzedający (instytucje kultury, organizacje, firmy przemysłów kultury) i kupujący (konsumenci usług podmiotów kultury);
- przedmioty rynku, którymi są usługi kultury oraz ujawnione na rynku potrzeby estetyczne, motywy korzystania z usług podmiotów kultury);
- relacje między podmiotami a przedmiotami rynku.

CIESZYN–ČESKÝ TĚŠÍN JAKO TRANSGRANICZNY RYNEK USŁUG KULTURY – CHARAKTERYSTYKA PODAŻOWEJ STRONY RYNKU

Cieszyn liczący około 36 tys. mieszkańców oraz Český Těšín (około 25 tys. mieszkańców) to główne miasta regionu Śląska Cieszyńskiego położone nad rzeką Olzą. Region ten leży na obszarze przygranicznym południowej Polski oraz północno-wschodnich Czech, w bliskim sąsiedztwie Słowacji. Pierwotnie Śląsk Cieszyński należał do Państwa Wielkomorawskiego. Przed 991 r. wszedł w skład Państwa Polskiego, by na przełomie lat 1289 i 1290 uzyskać status odrębnego Księstwa Cieszyńskiego, które już w 1327 r. stało się częścią korony czeskiej. Po wygaśnięciu dynastii piastowskiej w 1653 r. Księstwo przeszło na własność rodziny Habsburgów.

Rysunek 1. Struktura transgranicznego rynku usług kultury

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Sobocińska 2008, s. 20; Mynarski 1973, s. 14; Kędzior 2005, s. 10.

Później obszar ten należał do jednego państwa, Monarchii Austro-Węgierskiej. Stan ten trwał aż do jej rozpadu w 1918 r. Wówczas to między świeżo odrodzoną Polską i utworzonym nowym państwem Czechosłowacją zaistniał konflikt o wspomniane terytorium, które 28 lipca 1920 r. decyzją Rady Ambasadorów wielkich mocarstw na konferencji w Spa zostało podzielone. Podzielenie w sposób sztuczny jednorodnego historycznie, etnograficznie i społecznie obszaru (w tym również miasta Cieszyn) stało się przyczyną wzajemnych polsko-czeskich animozji, pretensji i konfliktów, które na wiele lat zablokowały wyodrębnienie się polsko-czeskiego transgranicznego rynku usług kultury (Kowalczyk, Nawrocki 1999, s. 196–202; Werpachowski 2014, s. 15–25; Wróblewski 2016, s. 50–52).

Cieszyn oraz Český Těšín (Czeski Cieszyn) to miasta szczególne nie tylko ze względu na swoją historię, wyjątkowe położenie oraz ukształtowanie terenu, ale również słynące z licznie działających tu podmiotów kultury oraz wielu wyjątkowych wydarzeń z obszaru kultury, z których kilka (jak dowiodły badania prowadzone w 2014. roku) znanych jest i cenionych zarówno w Polsce, jak i Republice Czeskiej (Wróblewski 2014, s. 68–72).

W tabeli 2 zestawiono podmioty kultury Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna – z rozbiciem na instytucje kultury oraz podmioty przemysłów kultury – składające się na stronę podażową tego specyficznego transgranicznego rynku.

Tabela 2. Instytucje kultury oraz podmioty przemysłów kultury Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna

Instytucje kultury Cieszyna i Czeskiego Cieszyna	Podmioty przemysłów kultury Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna
<p>Teatry Teatr im. Adama Mickiewicza w Cieszynie, Teatr Cieszyński w Czeskim Cieszynie</p> <p>Muzea Muzeum Śląska Cieszyńskiego, Muzeum Ziemi Cieszyńskiej, Muzeum Drukarstwa, Muzeum Protestantyzmu, Muzeum 4 Pułku Strzelców Podhalańskich</p> <p>Biblioteki Książnica Cieszyńska, Miejska Biblioteka Publiczna w Cieszynie, Miejska Biblioteka w Czeskim Cieszynie, Muzeum i Biblioteka O.O. Bonifratrów</p> <p>Domy Kultury Cieszyński Ośrodek Kultury Dom Narodowy, Zamek Cieszyn, Dom Dzieci i Młodzieży w Czeskim Cieszynie, UL Kultury, Osiedlowe Centrum Kultury i Rekreacji</p> <p>Galerie UL Kultury w Cieszynie, Galeria w Bramie</p> <p>Organizacje kulturalno-oświatowe Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Republice Czeskiej, Macierz Ziemi Cieszyńskiej, Stowarzyszenie Przyjaciół Polskiej Książki, Polskie Towarzystwo Śpiewacze Collegium Cantorum, Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica”, Macierz Szkolna w Republice Czeskiej, Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego, Świątlica Krytyki Politycznej „Na Granicy”</p> <p>Zespoły muzyczne, chóry, orkiestry Chór Uniwersytetu Śląskiego „Harmonia”, Reprezentacyjny Zespół Zarządu Głównego Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego „OLZA”, Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Cieszyńskiej im. Janiny Marcinkowskiej, Zespół ludowy „Slezan” z Czeskiego Cieszyna, Orkiestra Dęta „Cieszynianka”.</p>	<p>Przemysł audiowizualny i filmowy Kino „Piast” w Cieszynie, Kino „Central” w Czeskim Cieszynie, Stowarzyszenie Kultura na Granicy, Stowarzyszenie Education Talent Culture, organizatorzy Przeglądu Filmowego „Kino na Granicy”, Cieszyński Festiwal Filmowy „Wakacyjne Kadry” organizowany przez Miasto Cieszyn</p> <p>Przemysł wydawniczy i prasowy „Głos Ziemi Cieszyńskiej”, „Głos Ludu”, Miesięcznik PZKO ZWROT, Portal haloCieszyn.pl, Drukarnia Wydawnictwa ARKA, Oficyna Drukarsko-Wydawnicza „AKANT” s.c., Wydawnictwo & drukarnia Logos Press, Dom Wydawniczy LONGPRESS, Przedsiębiorstwo Poligraficzne MODENA, Drukarnia FINIDR, s.r.o. w Czeskim Cieszynie, INTERFON Wydawnictwo – drukarnia</p>

Źródło: opracowanie własne.

Duża liczba podmiotów kultury aktywnie działających w Cieszynie oraz Czeskim Cieszynie bezpośrednio przekłada się na bogatą oraz zróżnicowaną pod względem artystycznym ofertę kulturalną. Warto nadmienić, że same tylko samorządowe instytucje kultury Cieszyna w 2016 r. zorganizowały ponad 1600 różnego rodzaju wydarzeń z zakresu kultury, w których uczestniczyło (jak oszacowali organizatorzy tych wydarzeń) ponad 265 tys. osób (tabela 3).

Chcąc uzyskać wyobrażenie o bogactwie podażowej strony transgranicznego rynku kultury Cieszyna i Czeskiego Cieszyna, należy uwzględnić dodatkowo ofertę kulturalną prywatnych podmiotów kultury (przemysłów kultury) oraz organizacji kultury działających w ramach trzeciego sektora, a także ofertę podmiotów kultury zlokalizowanych po drugiej stronie granicy w Czeskim Cieszynie (np. liczne przedstawienia teatralne wystawiane przez „Scenę Polską” oraz „Scenę Czeską” Teatru Cieszyńskiego czy liczne wydarzenia kulturalne, których organizatorem jest Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Republice Czeskiej, KaSS Strelnice czy Cafe AVION).

Tabela 3. Aktywność kulturalno-edukacyjna samorządowych instytucji kultury w Cieszynie

Lp.	Instytucja kultury	2014		2015		2016	
		Liczba wydarzeń	Liczba uczestników	Liczba wydarzeń	Liczba uczestników	Liczba wydarzeń	Liczba uczestników
1	Cieszyński Ośrodek Kultury „Dom Narodowy”	437	165 230	373	152 000	400	145 704
2	Teatr im. Adama Mickiewicza	128	63 554	129	61 937	127	65 560
3	Zamek Cieszyn	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	128	22 651
4	Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Cieszyńskiej im. Janiny Marcinkowej	62	brak danych	72	brak danych	47	brak danych
5	Książnica Cieszyńska	84	2567	93	5037	138	5584
6	Biblioteka Miejska w Cieszynie	342	13 663	684	25 602	819	26 027
Razem		1053	245 014	1351	244 576	1659	265 526

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań merytorycznych instytucji kultury.

Bogata oferta kulturalna Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna, która jest efektem działania licznych podmiotów transgranicznego rynku usług kultury obejmującego swym zasięgiem obszar po obu stronach Olzy, jest bardzo ważnym zasobem, dzięki któremu władze obu bliźniaczych miast (Polacy oraz Czesi), wykorzystując efekt synergii, mogą stymulować rozwój społeczno-gospodarczy regionu Śląska Cieszyńskiego. Duża liczba, wysoka jakość i dynamika polsko-czeskich kontaktów transgranicznych w dziedzinie kultury (Fundusz Mikroprojektów Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska–Rzeczpospolita Polska 2007–2013 w Euroregionie Śląsk Cieszyński 2015, s. 51–79; Kasperek 2014) wskazuje, iż właśnie ten obszar aktywności ludzkiej może w przyszłości jeszcze bardziej się zintegrować, czemu sprzyjają m.in.:

- ważne miejsce kultury w dokumentach strategicznych obu miast, powiatu cieszyńskiego, Euroregionu Śląsk Cieszyński i województw po obu stronach granicy (Przyszła współpraca terytorialna w Euroregionie Śląsk Cieszyński – studium 2015, s. 11–25);
- duża liczba różnego typu podmiotów: publicznych, komercyjnych, pozarządowych zajmujących się kulturą po obu stronach granicy (Wróblewski 2014, s. 62–66);
- duże znaczenie kultury jako elementu pracującego na inne obszary ważne w rozwoju społeczno-gospodarczym całego regionu (np. turystyka) (Howaniec, Kurowska-Pysz 2014, s. 66–74; Szomburg 2002, s. 9–12);
- mnogość i względna trwałość bilateralnych partnerstw opartych na projektach transgranicznych w dziedzinie kultury, w tym przede wszystkim projektach dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej, które sprzyjają umacnianiu współpracy transgranicznej (Kurowska-Pysz 2014, s. 18).

Duże bogactwo i zróżnicowanie funkcjonujących w Cieszynie oraz Czeskim Cieszynie instytucji kultury, a także rozwijające się przemysły kultury stanowią bardzo istotny, a zarazem interesujący obszar badawczy – szczególnie w kontekście rozwoju transgranicznej polsko-czeskiej współpracy w zakresie kultury czy zachowań polskich i czeskich konsumentów na transgranicznym rynku usług kultury.

POLSCY ORAZ CZESCY KONSUMENTI NA TRANSGRANICZNYM RYNKU USŁUG KULTURY W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ EMPIRYCZNYCH

Przechodząc do zasadniczej części analizy, trzeba zaznaczyć, że uzyskane wyniki badań, ze względu na zastosowaną metodę doboru próby (w badaniu wykorzystano nielosowe metody doboru próby – dobór celowy), dostarczają wiedzy o opiniach respondentów dotyczących wybranych zachowań badanych konsumentów oferty kulturalnej Cieszyna i Czeskiego Cieszyna, a nie oddają rzeczywistego stanu w tym za-

kresie. Należy jednak mieć na uwadze dużą liczebność próby badawczej, a także rzetelność i dobrą wolę ankietowanych.

Jeden z podstawowych problemów, który poddany został rozpoznaniu, dotyczył częstotliwości korzystania z oferty kulturalnej. Zapytano mieszkańców Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna o to, jak często korzystają z oferty kulturalnej instytucji i podmiotów kultury zlokalizowanych w Cieszynie (po polskiej stronie). Wyniki z podziałem na mieszkańców Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna zaprezentowano w tabeli 4.

Z danych zaprezentowanych w tabeli 4 wynika, że zdecydowana większość mieszkańców Cieszyna nie korzystała z oferty znacznej części instytucji kultury zlokalizowanych w ich mieście. Przez polskich respondentów najczęściej odwiedzane były w 2017 r. Biblioteka Miejska w Cieszynie – 20,61% badanych, Zamek Cieszyn (17,14% – tutaj jednak

w toku dalszych pogłębionych badań okazało się, że ankietowani mieli na myśli przede wszystkim spacer po Wzgórzu Zamkowym, a nie wizytę np. na jednej z wystaw Zamku Cieszyn), a także Kino „Piast” (17,14%). Jeszcze mniej optymistycznie sytuacja przedstawia się w odniesieniu do mieszkańców Czeskiego Cieszyna. Badani mieszkańcy Czeskiego Cieszyna najczęściej odwiedzają po polskiej stronie takie instytucje kultury, jak: Zamek Cieszyn (11,00% – podobnie jednak jak w przypadku Polaków odwiedzin Zamku Cieszyn przybierają najczęściej formę spaceru po Wzgórzu Zamkowym), Kino „Piast” (4,53%) oraz Biblioteka Miejska w Cieszynie (3,24%), z której korzystają najczęściej Polacy mieszkający w Republice Czeskiej, często zrzeszeni w Polskim Związku Kulturalno-Oświatowym w Republice Czeskiej (największej organizacji kulturalno-oświatowej w Europie zrzeszającej Polaków poza granicami Polski z siedzibą w Czeskim Cieszynie). Zapytano również respondentów o częstotliwość korzystania z oferty kulturalnej instytucji kultury zlokalizowanych w Czeskim Cieszynie. Odpowiedzi w rozbiciu na mieszkańców Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna zaprezentowano w tabeli 5.

Z zaprezentowanych danych wynika, że Polacy mieszkający w Cieszynie bardzo rzadko odwiedzają instytucje kultury, które zlokalizowane są po drugiej stronie Olzy. Spośród nich największym zainteresowaniem wśród Polaków cieszy się Teatr

—
Duże bogactwo i zróżnicowanie funkcjonujących w Cieszynie oraz Czeskim Cieszynie instytucji kultury, a także rozwijające się przemysły kultury stanowią bardzo istotny, a zarazem interesujący obszar badawczy

Tabela 4. Częstotliwość korzystania z oferty instytucji i podmiotów kultury Cieszyna w 2017 r. przez mieszkańców (w %)

Instytucje i podmioty kultury Cieszyna	Mieszkańcy Cieszyna N = 490				Mieszkańcy Czeskiego Cieszyna N = 309			
	Ani razu	Raz czy dwa	Kilka razy	Wielokrotnie	Ani razu	Raz czy dwa	Kilka razy	Wielokrotnie
Teatr im. Adama Mickiewicza	29,39	42,86	16,94	10,82	67,64	22,33	7,12	2,91
Muzeum Śląska Cieszyńskiego	66,12	27,14	4,49	2,24	74,11	20,39	4,21	1,29
Biblioteka Miejska w Cieszynie	41,84	24,29	13,27	20,61	85,44	9,06	2,27	3,24
Cieszyński Ośrodek Kultury Dom Narodowy	48,37	30,61	12,45	8,57	75,73	14,89	6,47	2,91
Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Cieszyńskiej	73,67	8,78	4,29	13,27	91,26	6,47	0,32	1,94
Kino „Piast”	32,04	31,02	19,80	17,14	69,90	17,48	8,09	4,53
Książnica Cieszyńska	79,39	16,12	3,06	1,43	86,08	9,39	1,62	2,91
Muzeum Drukarstwa w Cieszynie	81,02	15,51	1,22	2,24	84,47	13,92	0,65	0,97
Zamek Cieszyn	32,86	32,24	17,76	17,14	49,19	29,45	10,36	11,00
Osiedlowe Centrum Kultury i Rekreacji	88,16	7,35	1,63	2,86	91,59	5,18	1,29	1,94
Muzeum IV Pułku Strzelców Podhalańskich	88,78	8,78	0,82	1,63	95,47	3,88	0,32	0,32
Muzeum Protestantyzmu	89,39	7,14	1,63	1,84	95,79	3,88	0,32	0,00
Muzeum i Biblioteka O.O. Bonifratrów	91,84	6,33	0,41	1,43	93,53	6,15	0,32	0,00
UL Kultury	87,76	8,78	1,22	2,24	93,85	4,21	0,65	1,29
Świetlica Krytyki Politycznej „Na Granicy”	87,55	6,94	3,27	2,24	88,35	9,39	1,62	0,65
Państwowa Szkoła Muzyczna I i II st. im. J.I. Paderewskiego	80,61	10,61	4,49	4,29	94,82	2,91	1,62	0,65
Uniwersytet Śląski – Wydział Artystyczny w Cieszynie	78,78	14,29	3,47	3,47	93,53	4,85	0,97	0,65
RAZEM	69,27	17,58	6,48	6,67	84,16	10,81	2,84	2,19

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Cieszyński. Blisko 5% badanych mieszkańców Cieszyna odwiedziło w 2017 r. tę instytucję wielokrotnie, 4,69% badanych mieszkańców Cieszyna odwiedziło Teatr Cieszyński kilka razy, a 12,45% badanych raz czy dwa. Takiego wyniku można było się spodziewać, biorąc pod uwagę fakt, że w Teatrze Cieszyńskim obok czeskiego zespołu teatralnego funkcjonuje „Scena Polska” – zespół polskich artystów, który wystawia sztuki teatralne w języku polskim. Badani mieszkańcy Czeskiego Cieszyna zadeklarowali, że najczęściej korzystają z oferty kawiarni literackiej Cafe AVION, która zlokalizowana jest w bezpośrednim sąsiedztwie „Mostu Przyjaźni”

Tabela 5. Częstotliwość korzystania z oferty instytucji i podmiotów kultury Czeskiego Cieszyna w 2017 r. przez mieszkańców (w %)

Instytucje i podmioty kultury Czeskiego Cieszyna	Mieszkańcy Cieszyna N = 490				Mieszkańcy Czeskiego Cieszyna N = 309			
	Ani razu	Raz czy dwa	Kilka razy	Wielokrotnie	Ani razu	Raz czy dwa	Kilka razy	Wielokrotnie
Teatr Cieszyński	78,16	12,45	4,69	4,69	19,74	31,39	28,80	20,06
Muzeum Ziemi Cieszyńskiej	92,45	5,31	0,82	1,43	70,55	19,42	6,47	3,56
Biblioteka Miejska w Czeskim Cieszynie	91,43	5,51	1,63	1,43	44,34	23,62	11,33	20,71
Dom Dzieci i Młodzieży w Czeskim Cieszynie	96,33	2,04	0,61	1,02	53,72	20,06	9,06	17,15
Zespół folklorystyczny Slezan Český Těšín	95,31	3,06	0,41	1,22	77,67	12,62	4,85	4,85
Kino „Central”	87,76	7,96	2,24	2,04	27,18	35,60	20,39	16,83
Cafe AVION	78,37	13,67	4,69	3,27	28,48	32,36	16,83	22,33
Cafe & Club DZIUPLA	85,31	9,59	3,27	1,84	79,29	12,30	3,24	5,18
Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Republice Czeskiej	93,47	4,29	0,82	1,43	87,06	6,47	3,56	2,91
KaSS Strelnice	87,96	7,35	3,67	1,02	23,30	35,92	23,62	17,15
RAZEM	88,66	7,12	2,29	1,94	51,13	22,98	12,82	13,07

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

łączącego Cieszyn z Czeskim Cieszynie. Cafe AVION w 2017 r. odwiedziło wielokrotnie 22,33% badanych mieszkańców Czeskiego Cieszyna. Bibliotekę Miejską w Czeskim Cieszynie wielokrotnie odwiedziło 20,71% badanych, z kolei Teatr Cieszyński 20,06%. Rozpoznaniu poddana została również kwestia znajomości i uczestnictwa mieszkańców w najważniejszych wydarzeniach kulturalnych organizowanych w Cieszynie oraz Czeskim Cieszynie. Wyniki zaprezentowano w tabeli 6.

Z zaprezentowanych w tabeli 6 danych wynika, że w grupie najbardziej znanych polskim respondentom wydarzeń i przedsięwzięć kulturalnych organizowanych w Cieszynie i Czeskim Cieszynie znajdują się: Cieszyńska Noc Muzeów (87,76% wskazań), Święto Trzech Braci (87,55%) oraz Przegląd Filmowy „Kino na Granicy” (73,27%). Nieco inaczej odpowiadali mieszkańcy Czeskiego Cieszyna. Czescy respondenci najczęściej wskazywali na Święto Trzech Braci (81,55%), Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Bez Granic” (68,28%) oraz Przegląd Filmowy „Kino na Granicy” (62,46%). Warto zaznaczyć, że właśnie te cztery wydarzenia kulturalne (Cieszyńska Noc Muzeów, Święto Trzech Braci, Przegląd Filmowy „Kino na Granicy”, Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Bez Granic”) organizowane są przez oba miasta wspólnie, a stopień koordynacji chociażby działań promocyjnych czy terminarza imprez jest bardzo wysoki (ustalany jest wspólnie przez organizatorów z polskiej, jak i czeskiej strony). Respondenci poproszeni zostali również o wskazanie wydarzeń

Tabela 6. Znajomość i uczestnictwo mieszkańców w najważniejszych wydarzeniach, przedsięwzięciach kulturalnych odbywających się w Cieszynie i Czeskim Cieszyńcu (w %)

Najważniejsze wydarzenia kulturalne odbywające się w Cieszynie i Czeskim Cieszyńcu	Mieszkańcy Cieszyńska N = 490		Mieszkańcy Czeskiego Cieszyńska N = 309	
	Znajomość	Uczestnictwo	Znajomość	Uczestnictwo
Bracka Jesień	64,90	32,04	24,27	10,03
Cieszyńska Noc Muzeów	87,76	55,51	60,84	22,65
Cieszyński Festiwal Jazzowy	35,51	8,98	52,10	20,06
Cieszyńskie Prezentacje Filmowe	43,88	16,33	11,65	3,88
Cieszyńskie Wieczory Kabaretowe HECA	32,24	8,98	5,18	1,29
Dekada Muzyki Organowej, Chóralnej i Kameralnej	33,88	11,63	39,16	20,06
Dni Kultury Chrześcijańskiej	43,47	4,08	17,15	3,88
Dni Teatru	39,18	12,65	13,92	3,56
Festiwal Filmowy Wakacyjne Kadry	62,45	32,04	19,42	6,15
Festiwal Muzyki im. J. Świdra	16,12	2,86	5,50	1,29
Festiwal Teatralny Moraw i Śląska	13,47	3,06	49,84	20,71
Festiwal Twórczości Studenckiej CIESZYNALIA	53,88	20,00	8,09	2,59
Festiwal Viva il Canto	48,37	18,16	16,5	6,15
Święto Szlaku Zabytków Techniki – Industriada	31,63	11,63	9,71	3,56
LAG – Letnia Akademia Gier	18,37	3,47	5,18	1,29
Międzynarodowy Festiwal Czytania nad Olzą	46,73	13,06	35,60	11,00
Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Bez Granic”	57,76	19,80	68,28	32,69
Międzynarodowy Studencki Festiwal Folklorystyczny	40,00	18,37	13,92	3,56
Muzyka i Pieśni Średniowiecznej Europy	15,92	3,47	7,12	1,62
Objazdy Przegład Filmowy WATCH DOCS – prawa człowieka w filmie	18,78	5,31	5,50	0,97
Przegład Filmowy „Kino na Granicy”	73,27	36,12	62,46	39,16
Przegład Twórczości Studentów A rt+	23,67	6,73	9,39	2,59
Rockovani nad Olsou	20,00	6,12	58,25	29,77
Skarby z cieszyńskiej trówy	32,86	27,14	46,60	26,86
Spektakle Teatru przy Parafii św. Elżbiety	31,63	12,65	3,56	0,65
Studencki Przegład Filmowy czASKina	20,41	6,12	4,53	1,29
Święto Herbaty	43,27	16,73	42,72	15,21
Święto Trzech Braci	87,55	71,63	81,55	59,22
Urodziny Zamku Cieszyn	35,51	15,10	11,97	7,12
Wystawy i prelekcje w Książnicy Cieszyńskiej	35,31	11,84	24,48	10,68
Wystawy i prelekcje w Muzeum Śląska Cieszyńskiego	37,35	14,69	26,21	8,74

* Wyniki nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli zaznaczyć więcej odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

i przedsięwzięć kulturalnych, w których uczestniczyli. Zdecydowana większość badanych mieszkańców Cieszyna (71,63%) uczestniczyła w 2017 r. w Świącie Trzech Braci, Cieszyńskiej Nocy Muzeów (55,51%) oraz Przeglądzie Filmowym „Kino na Granicy” (36,12%). Podobnie wypowiedzieli się również mieszkańcy Czeskiego Cieszyna, którzy wskazywali na Święto Trzech Braci (59,22%), Przegląd Filmowy „Kino na Granicy” (39,16%) oraz Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Bez Granic” (32,69%).

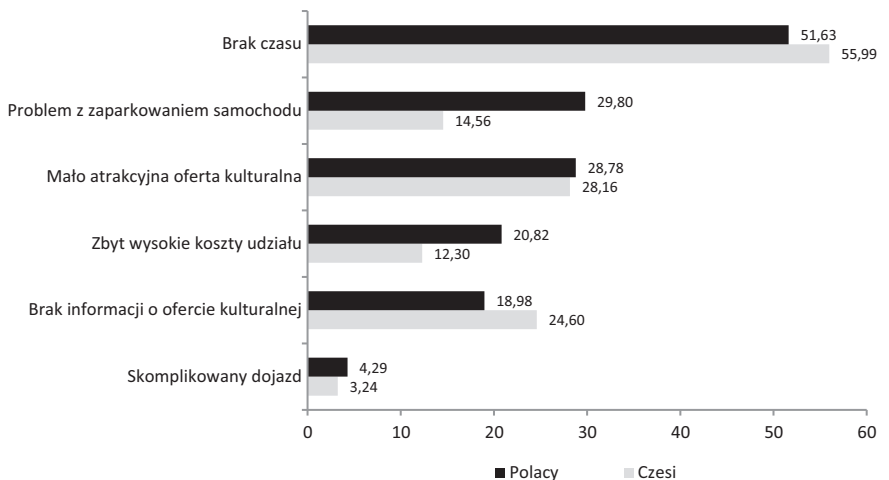
BARIERY OGRANICZAJĄCE DOSTĘP DO OFERTY KULTURALNEJ CIESZYNA ORAZ CZESKIEGO CIESZYNA

W drugiej części badania skupiono się na głównych barierach ograniczających mieszkańców Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna dostęp do oferty kulturalnej obu miast.

Zarówno dla polskich, jak i czeskich respondentów najważniejszą przeszkodą w korzystaniu z oferty kulturalnej dostępnej w ich mieście jest brak czasu

W pierwszej kolejności zadano pytanie mieszkańcom Cieszyna o najważniejsze przeszkody utrudniające im dostęp do oferty kulturalnej Cieszyna. Analogicznie zapytano również mieszkańców Czeskiego Cieszyna o najważniejsze przeszkody, które przeszkadzają im w korzystaniu z oferty kulturalnej Czeskiego Cieszyna. Wyniki badania zaprezentowano na wykresie 1.

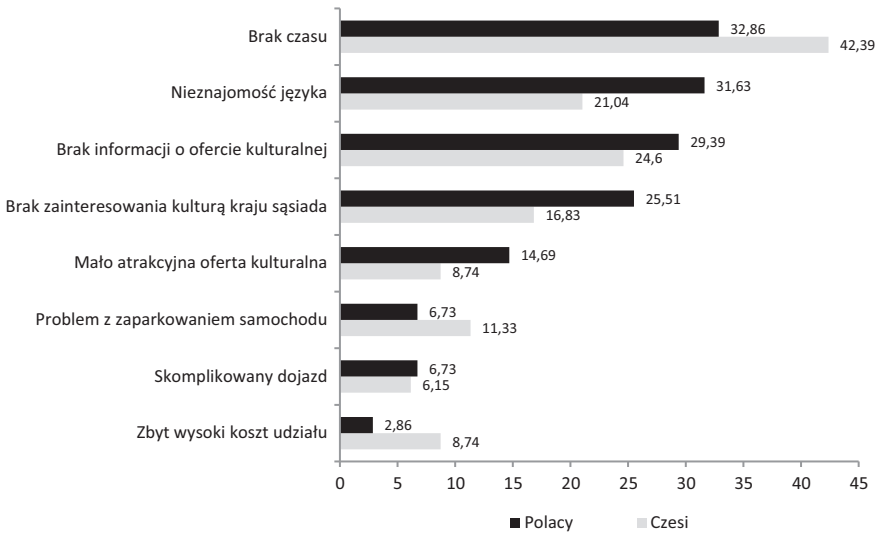
Okazuje się, że zarówno dla polskich, jak i czeskich respondentów najważniejszą przeszkodą w korzystaniu z oferty kulturalnej dostępnej w ich mieście jest brak czasu. Taką odpowiedź zaznaczyło 51,63% badanych mieszkańców Cieszyna i 55,99% mieszkańców Czeskiego Cieszyna. Polacy wskazywali również na problemy z zaparkowaniem samochodu w centrum miasta Cieszyna (29,80%) oraz na mało atrakcyjną ofertę kulturalną (28,78%). Czesi z kolei wymieniali mało atrakcyjną ofertę kulturalną Czeskiego Cieszyna (28,16%) oraz brak informacji o ofercie kulturalnej (24,60%). Kolejny poruszony problem dotyczył

Wykres 1. Przeszkody dla mieszkańców ograniczające korzystanie z oferty kulturalnej miasta Cieszyn (Polacy) / Czeski Cieszyn (Czesi) (w %)

* Wyniki nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli zaznaczyć więcej odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 2. Przeszkody utrudniające mieszkańcom Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna dostęp do oferty kulturalnej kraju sąsiedniego (w %)

* Wyniki nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli zaznaczyć więcej odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

barier utrudniających mieszkańcom Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna dostęp do oferty kulturalnej kraju sąsiedniego. Wyniki zaprezentowano na wykresie 2.

Podobnie jak w przypadku poprzedniego pytania główną przeszkodą utrudniającą mieszkańcom Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna korzystanie z oferty kulturalnej kraju sąsiedniego jest brak czasu (32,86% i 42,39% badanych). Dla Polaków niemal równie ważną barierą w korzystaniu z oferty kulturalnej Czeskiego Cieszyna jest nieznajomość języka czeskiego (31,63%), następnie brak informacji o ofercie kulturalnej dostępnej w kraju sąsiada (29,39%) oraz brak zainteresowania kulturą kraju sąsiada (25,51%). Na identyczne bariery (choć w nieco innej kolejności) wskazywali mieszkańcy Czeskiego Cieszyna w odniesieniu do oferty kulturalnej dostępnej po polskiej stronie granicy (wykres 2). Zapytano również respondentów, czy media (prasa lokalna, radio, internet, plakaty, afisze) w wystarczającym stopniu informują o ofercie kulturalnej dostępnej w Cieszynie i Czeskim Cieszynie. Wyniki zaprezentowano w tabeli 7.

Okazuje się, że Polacy dobrze oceniają media – respondenci uznali, że media w wystarczającym stopniu informują o ofercie kulturalnej Cieszyna (39,11% raczej TAK, 9,53% zdecydowanie TAK). Podobnie odpowiadali również Czesi w odniesieniu do mediów informujących o ofercie kulturalnej Czeskiego Cieszyna (38,83% raczej TAK, 13,27% zdecydowanie TAK). Zdecydowana większość badanych mieszkańców Cieszyna (34,69%), jak i Czeskiego Cieszyna (38,51%) nie potrafiła jednak określić, czy media w wystarczającym stopniu informują o ofercie kulturalnej kraju sąsiedniego – co może sugerować, że większość mieszkańców Cieszyna i Czeskiego Cieszyna nie poszukuje takiej informacji i nie jest zainteresowana ofertą kulturalną dostępną za Olzą. W toku dalszych pogłębionych badań okazało się również, że zarówno Polacy, jak i Czesi dowiadują się najczęściej o ofercie kulturalnej Czeskiego Cieszyna oraz Cieszyna z plakatów, afiszów oraz billboardów.

Tabela 7. Ocena mediów przez respondentów

	Media w wystarczającym stopniu informują o ofercie kulturalnej Cieszyna		Media w wystarczającym stopniu informują o ofercie kulturalnej Czeskiego Cieszyna	
	Mieszkańcy Cieszyna N = 490	Mieszkańcy Czeskiego Cieszyna N = 309	Mieszkańcy Cieszyna N = 490	Mieszkańcy Czeskiego Cieszyna N = 309
Zdecydowanie NIE	6,90	5,18	11,84	3,88
Raczej NIE	6,30	13,60	12,65	15,21
Umiarkowanie	29,85	11,65	21,84	13,92
Raczej TAK	39,11	22,65	15,10	38,83
Zdecydowanie TAK	9,53	8,41	3,88	13,27
Nie mam zdania	8,31	38,51	34,69	14,89
RAZEM	100,00	100,00	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

ZAKOŃCZENIE

Współpraca w zakresie kultury między Cieszynem a Czeskim Cieszynem stanowi jedną z podstawowych form działalności transgranicznej mającej na celu tzw. zacieranie się granicy na tym odcinku pogranicza polsko-czeskiego. Jej celem jest dążenie do wzmocnienia harmonijnego rozwoju obu bliźniaczych miast oraz spójności całego

Współpraca w zakresie kultury między Cieszynem a Czeskim Cieszynem stanowi jedną z podstawowych form działalności transgranicznej mającej na celu tzw. zacieranie się granicy na tym odcinku pogranicza polsko-czeskiego

regionu Śląska Cieszyńskiego. Istotną rolę w tej współpracy odegrać mogą wspólne projekty polskich oraz czeskich instytucji kultury, których oddziaływanie ma wymiar transgraniczny. Z przeprowadzonych badań wynika jednak, że ponad 84% badanych mieszkańców Czeskiego Cieszyna nie korzystało ani razu z oferty kulturalnej dostępnej po polskiej stronie granicy. Można przyjąć zatem, że potwierdzona została pierwsza część hipotezy, iż zasięg oddziaływania polskich instytucji kultury ulokowanych w Cieszynie ogranicza się do polskiej strony pogranicza. W toku dalszych badań okazało się jednak, że nie wynika to jedynie z braku informacji o ofercie polskich instytucji kultury wśród nabywców zamieszkałych po czeskiej stronie granicy, a raczej związane jest z brakiem czasu – na taką odpowiedź wskazało bowiem 42,39% badanych mieszkańców Czeskiego Cieszyna. Nieznajomość oferty czy też brak informacji o ofercie kulturalnej to bariera, która

znalazła się według respondentów na drugim miejscu (24,60% badanych). Należy również zwrócić uwagę na kolejne dwie istotne bariery – nieznajomość języka kraju sąsiada (21,04%) oraz brak zainteresowania kulturą kraju sąsiada (16,83%). Faktem jest, że pomimo uruchamianych w szkołach po polskiej stronie granicy kursów języka czeskiego czy zajęć z języka polskiego prowadzonych w Czeskim Cieszynie, młodzież szkolna oraz studenci kontaktują się ze swymi rówieśnikami zza Olzy częściej w języku angielskim niż polskim bądź czeskim (czego autor opracowania

był wielokrotnie świadkiem, uczestnicząc w zajęciach transgranicznych organizowanych na pograniczu polsko-czeskim, takich jak letnie polsko-czeskie szkoły dla młodzieży, warsztaty, konferencje czy konkursy).

Potwierdzona została również pierwsza część drugiej hipotezy, według której zasięg oddziaływania czeskich instytucji kultury funkcjonujących w Czeskim Cieszynie ogranicza się do czeskiej strony pogranicza. Z przeprowadzonych badań wynika, że 88,66% badanych mieszkańców Cieszyna ani razu nie korzystało z oferty kulturalnej dostępnej w Czeskim Cieszynie. Ankietowani do głównych barier ograniczających im dostęp do kultury kraju sąsiada zaliczyli: brak czasu (32,86%), nieznamość języka czeskiego (31,63%), brak informacji o ofercie kulturalnej (29,39%) oraz brak zainteresowania kulturą kraju sąsiada (25,51%). Jednocześnie z przeprowadzonych badań wynika, że wydarzeniem kulturalnym, które najbardziej łączy mieszkańców Cieszyna oraz Czeskiego Cieszyna, jest odbywające się w czerwcu coroczne Święto Trzech Braci – masowy festyn kulturalny zlokalizowany jednocześnie po obu stronach Olzy, który odwołuje się do wspólnej legendy i tradycji o założeniu miasta. Ponad 71% mieszkańców Cieszyna oraz blisko 60% mieszkańców Czeskiego Cieszyna uczestniczyło w tym wydarzeniu kulturalnym. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że ogólnie największym zainteresowaniem mieszkańców Cieszyna i Czeskiego Cieszyna cieszą się te wydarzenia kulturalne, które przygotowywane są przez Polaków oraz Czechów wspólnie w ramach realizowanych projektów transgranicznych (np. projekt „Jedno miasto – jedna kultura”) finansowanych ze środków Unii Europejskiej za pośrednictwem Euroregionu Śląsk Cieszyński (Łodziana-Grabowska 2014, s. 52).

Reasumując, z przeprowadzonych badań wynika, że pomimo wieloletnich starań menedżerów instytucji kultury mających na celu zbliżenie mieszkańców Cieszyna i Czeskiego Cieszyna, pomimo realizacji wielu transgranicznych projektów z zakresu kultury w Cieszynie i Czeskim Cieszynie między mieszkańcami obu miast widoczny jest wciąż bardzo wyraźny podział, a transgraniczny rynek usług kultury znajduje się we wczesnym stadium rozwoju. Potwierdzają to również wyniki wcześniejszych badań, które prowadzone były w Cieszynie i Czeskim Cieszynie przez pracowników naukowych Uniwersytetu Śląskiego oraz Uniwersytetu Ostrawskiego, według których 43,6% badanych mieszkańców Cieszyna i Czeskiego Cieszyna stwierdziło, że transgraniczna „współpraca spowoduje, że będą się mogły zbliżnić w nas rany powodowane naszymi konfliktami i waśniami, więc wzrośnie nasza wzajemna sympatia, ale na zawsze pozostaniemy Polakami i Czechami”. Niewiele mniej respondentów (35,3%) stwierdziło, że „współpraca będzie prowadzić do coraz większego korzystania z pieniędzy unijnych, ale nasze wzajemne uczucia się nie zmienią” (Rusek, Kasperek 2012, s. 120). Istniejące podziały (czego wyrazem jest bardzo małe uczestnictwo Polaków w życiu kulturalnym Czeskiego Cieszyna i odwrotnie), brak porozumienia co do postrzegania przeszłości obu miast stanowi ciągle trudną do pokonania przeszkodę, która uniemożliwia osiągnięcie efektu synergii oraz rozwinięcie się w pełni transgranicznego rynku usług kultury na pograniczu polsko-czeskim.

BIBLIOGRAFIA

- Bremond, J., Couet, J.F., Salort, M.M. (2005). *Kompendium wiedzy o ekonomii*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Burnowicz, J. (2008). *Metodologia badań ekonomicznych. Konspekt wykładu dla doktorantów Wydziału Ekonomicznego i Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego 2007/2008*.

- Chotkowski, J. (2013). Rynek jako podstawowa instytucja gospodarki – pojęcie, struktury, efektywność. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie*, nr 101, 53–65.
- Fundusz Mikroprojektów Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska–Rzeczpospolita Polska 2007–2013 w Euroregionie Śląsk Cieszyński (2015). Cieszyn: Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”.
- Howaniec, H., Kurowska–Pysz, J. (2014). *Klaster jako instrument rozwoju polsko-słowackiej współpracy transgranicznej*. Dąbrowa Górnicza: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej.
- Kamerschen, D.R., McKenzie, R.B., Nardinelli, C. (1992). *Ekonomia*. Gdańsk: Fundacja Gospodarcza NSZZ Solidarność.
- Kasperek, A. (red.) (2014). *Euroregion Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko. Współpraca transgraniczna i międzyregionalna prowadzona w obszarze trójstyku polsko-czesko-słowackiego*. Cieszyn–Katowice: Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach–Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”.
- Kędzior, Z. (red.) (2005). *Badania rynku, metody, zastosowania*. Warszawa: PWE.
- Kotler, Ph. (2004). *Marketing od A do Z*. Warszawa: PWE.
- Kowalczyk, A., Nawrocki, T. (1999). *Współpraca transgraniczna w „miastach podzielonych” – na przykładzie miast Słubice–Frankfurt nad Odrą oraz Cieszyn–Czeski Cieszyn*. W: A. Mync, R. Szul (red.), *Rola granicy i współpracy transgranicznej w rozwoju regionalnym i lokalnym* (s. 188–202). Warszawa: Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kurowska–Pysz, J. (2014). *Transgraniczny klaster kulturalny – uwarunkowania działalności, wnioski z badań*. W: J. Kurowska–Pysz, J. Łodziana–Grabowska, Z. Mikolas, Ł. Wróblewski, *Perspektywy rozwoju sektora kultury w Euroregionie Śląsk Cieszyński* (s. 9–35). Dąbrowa Górnicza: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej.
- Lisiński, M. (2016). *Metody naukowe w metodologii nauk o zarządzaniu*. *Przegląd Organizacji*, 4, 11–19.
- Łodziana–Grabowska, J. (2014). *Ocena skuteczności promocji kultury w Euroregionie Śląsk Cieszyński i rekomendacje do dalszych działań*. W: J. Kurowska–Pysz, J. Łodziana–Grabowska, Z. Mikolas, Ł. Wróblewski, *Perspektywy rozwoju sektora kultury w Euroregionie Śląsk Cieszyński* (s. 37–96). Dąbrowa Górnicza: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej.
- Mynarski, S. (1973). *Cybernetyczne aspekty analizy rynku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Mynarski, S. (2000). *Analiza rynku. Makromechanizmy*. Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- Przyszła współpraca terytorialna w Euroregionie Śląsk Cieszyński – studium* (2015). Cieszyn–Czeski Cieszyn: Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza” – Regionalni sdrußeni územní spolupráce Těšínského Slezska.
- Rusek, H., Kasperek, A. (2012). *Sympatie i antypatie polsko-czeskie w świetle badań nad antagonizmem i pojednaniem polsko-czeskim na Śląsku Cieszyńskim*. W: A. Kasperek (red.), *Pogranicze – Sąsiedztwo – Stereotypy. Przypadek polsko-czeskich relacji wraz z francusko-niemieckim case study* (s. 97–129). Cieszyn–Katowice: Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach–Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”.
- Sobocińska, M. (2008). *Zachowania nabywców na rynku dóbr i usług kultury*. Warszawa: PWE.
- Stachak, S. (2006). *Podstawy metodologii nauk ekonomicznych*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Szomburg, J. (2002). *Kultura i przemysły kultury szansą rozwojową dla Polski*. W: J. Szomburg (red.), *Kultura i przemysły kultury szansą rozwojową dla Polski* (s. 9–12). Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.
- Werpachowski, L. (2014). *Regionalna współpraca transgraniczna na Śląsku Cieszyńskim. Doświadczenia i perspektywy*. W: A. Kasperek (red.), *Euroregion Śląsk Cieszyński – Těšínské Slezsko. Współpraca transgraniczna i międzyregionalna prowadzona w obszarze trójstyku polsko-czesko-słowackiego* (s. 15–25). Cieszyn–Katowice: Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach–Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”.

- Wróblewski, Ł. (2014). *Wpływ kultury i przemysłów kultury na wizerunek Euroregionu Śląsk Cieszyński*. W: A. Kasperek (red.), *Euroregion Śląsk Cieszyński–Těšínské Slezsko. Współpraca transgraniczna i międzyregionalna prowadzona w obszarze trójstyku polsko-czesko-słowackiego* (s. 37–82). Cieszyn–Katowice: Polska Akademia Nauk Oddział w Katowicach–Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”.
- Wróblewski, Ł. (2016). *Marketing strategiczny w Euroregionie Śląsk Cieszyński*. Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.

Consumer on the Cross-border Cultural Services Market (Case Study for City of Cieszyn–Český Těšín)

Abstract: The article presents the research results conducted in Poland (Cieszyn) and Czech Republic (Český Těšín). The first part of the paper features a brief description of cross-border cultural services market in city of Cieszyn–Český Těšín. The second part identifies consumer behaviour (citizens of Cieszyn–Český Těšín), in particular including an analysis of selected market behaviours of consumers of services offered by Polish and Czech cultural institutions. The research was carried out in 2017 and 2018 on a group of 799 consumers of the offers of cultural institutions located in city of Cieszyn–Český Těšín. The research was part of a project “Programme for Culture of Cieszyn and Czech Cieszyn” implemented by City of Cieszyn and Education Talent Culture from Český Těšín, co-funded by the European Union as part of the INTERREG V-A Czech Republic – Poland Programme.

Keywords: Cieszyn–Český Těšín, participation in culture, consumer behaviour, cross-border cultural services market.